

Розділ 1

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 321.01

І. П. ПЕЧЕРАНСЬКИЙ

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ХАРАКТЕР ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КОНСЕРВАТИВНОЇ ІДЕОЛОГІЇ

Наголошується на актуальності комплексного аналізу українського консерватизму як світоглядного стилю, теоретичного концепту та дискурсивної практики, адже досвід останніх десятиліть чітко засвідчив, що сучасній українській консервативній ідеології так і не вдалося консолідуватися, сформувати чіткі контури власного обличчя, визначитись у своїх основних напрямках, більше того, оформитися в усталену ідеологічну систему в цілому. Консервативній ідеології так і не вдалося перетворитися на серйозну політичну силу, яка б впливала на сучасний політичний процес в Україні. Не в останню чергу, зумовлено це відсутністю досвіду комплексного осмислення традиції українського консерватизму, через що автор акцентує увагу на міждисциплінарному характері вивчення останнього. Методологія ця ґрунтується на синтезі (а) соціологічного та соціально-філософського, (б) історичного, (в) політологічного та (г) наукознавчого знання.

Ключові слова: українська консервативна ідеологія, комплексний підхід, міждисциплінарна методологія, принцип холізму, етнополітологічний та соціально-філософський аналіз.

© ПЕЧЕРАНСЬКИЙ Ігор Петрович – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії Київського національного університету культури і мистецтв

Печеранский И. П. Междисциплинарный характер исследования украинской консервативной идеологии

Отмечается актуальность комплексного анализа украинского консерватизма как мировоззренческого стиля, теоретического концепта и дискурсивной практики, ведь опыт последних десятилетий четко показал, что современной украинской консервативной идеологии так и не удалось консолидироваться, сформировать четкие контуры своего облика, определиться в своих основных направлениях, более того, оформиться в устойчивую идеологическую систему в целом. Консервативной идеологии так и не удалось превратиться в серьезную политическую силу, которая влияла бы на современный политический процесс в Украине. Не в последнюю очередь, обусловлено это отсутствием опыта комплексного осмысления традиции украинского консерватизма, из-за чего автор акцентирует внимание на междисциплинарном характере изучения последнего. Методология эта основывается на синтезе (а) социологического и социально-философского, (б) исторического, (в) политологического и (г) науковедческого знания.

Ключевые слова: украинская консервативная идеология, комплексный подход, междисциплинарная методология, принцип холизма, этнополитологический и социально-философский анализ.

Pecheranskyi Igor. Interdisciplinary nature of ukrainian conservative ideology research

In the article is underlined the relevance of complex analysis of the Ukrainian conservatism like the ideological style, theoretical concept and discursive practice, because the experience of the last ten years clearly demonstrated that the modern Ukrainian conservative ideology absolutely failed to consolidate, to form clearly frames of the own face, to determine in their main directions, and in fact, to take shape in the well-established ideological system as a whole. Conservative ideology couldn't become the serious political force which could influence on the modern political process in Ukraine. Last but not least, due to a lack of experience in understanding the complex traditions of the Ukrainian conservatism, where the author accented the attention on the studying the interdisciplinary nature of it. This methodology is based on the synthesis of (a) sociological and socio-philosophical (b) historical, (c) and political science and (d) scientific.

Keywords: Ukrainian conservative ideology, complex approach, interdisciplinary methodology, principle of holism, etnopolitical and social-philosophical analysis.

Звертаючись до аналізу методології дослідження українського консерватизму, варто враховувати низку моментів, які обумовлюють актуальність даного питання. По-перше, зовнішній контекст, який відзначається загостренням глобалізаційних тенденцій та «суперечністю» євроінтеграційних процесів стосовно України, що в наших

олігархічних реаліях означає «матеріалізацію» ліберальної доктрини та накопичення приватного капіталу в руках окремих груп, що сприяє поглибленню денационалізації еліт, наростанню кризи духовних і матеріальних засад суспільного розвитку. По-друге, відсутність не лише політичної волі, але й ефективного та системного ідеологічного підґрунтя для впровадження реформ в нашій країні. І, по-третє, те, що в українській політичній науці сучасний український консерватизм не виділений з-поміж усього вітчизняного політично-ідеологічного контенту як самостійний феномен (поки що все обмежується історичними рефлексіями та окремими розділами в навчальній та іменами в довідниковій літературі); не виявлена його ідейно-філософська та теоретична основа; специфічні принципи та цінності радше констатовані, а не теоретично обґрунтовані; на належному теоретико-методологічному рівні не систематизована та не класифікована консервативна спадщина, а ще не визначений її вплив (або ж його відсутність) на політичний процес в сучасній Україні.

Українська консервативна ідеологія має глибоке соціальне, культурно-політичне та інтелектуально-політологічне коріння. Слід віддати належне тим підходам і роботам, які присутні сьогодні у науковому дискурсі та пов'язані не лише з іменами, так би мовити, «класиків» української консервативної думки (В. Липинський, С. Томашівський, В. Кучабський та ін.), а вже й з постатями сучасних і новітніх дослідників цієї ідеологічної традиції (В. Босий, П. Гай-Нижник, С. Гелей, О. Голобуцький, Ф. Кирилюк, Н. Козак, Р. Коршук, В. Кулик, С. Кульчицький, Д. Левчук, В. Майданюк, С. Макарчук, І. Моргун, Я. Пеленський, Я. Пизюр, В. Потульницький, О. Семків, Ю. Терещенко, Ю. Шаповал, О. Шморгун, М. Шлемкевич, Г. Щокін та ін.). Проте, незважаючи на наявні чималі теоретичні та партійно-ідеологічні (статuti та діяльність Української національної консервативної партії, Української консервативної партії, Християнсько-демократичної партії тощо) напрацювання у цьому напрямку, на нашу думку, основна проблема залишається, яка полягає у тому, що консервативні ідеологеми розірвані та розтягнуті по всьому українському політико-ідеологічному простору, а фрагменти, більше того, цілі блоки консервативної ідеології використовуються сучасними політиками у власних кон'юнктурних або ж вузько-партійних цілях, які досить часто не те, що не відповідають

консервативним ідеалам українського народу, натомість прямо суперечать останнім.

Важливо, що ця «розкиданість» ідеологем українського консерватизму, не в останню чергу, зумовлена відсутністю консолідації наукових кіл в єдиний дискурс навколо цієї політико-ідеологічної традиції, а звідси варто вести мову про окремі консервативні течії та тенденції, ніж про український консерватизм як про системну та структуровану ідейно-політичну течію (як це було у ХІХ ст., так і залишається актуальним для ХХІ-го ст.). Через те, метою статті є звернення до комплексного підходу до осмислення української консервативної ідеології на міждисциплінарних методологічних засадах. Досягається ця мета за допомогою реалізації наступних завдань: по-перше, розкриття важливості такого методологічного підходу для систематизації й структурування ідейного каркасу, а також для консолідації консервативного ідеологічного ядра; по-друге, аналізу основних методологічних підходів, які ґрунтуються на синтезі соціологічного та соціально-філософського, історичного, політологічного та наукознавчого типів знань, і, по-третє, спираючись на означених синтез та міждисциплінарність, наголос на важливості комплексного дослідження українського консерватизму як стилю мислення, ідейно-політичної доктрини та дискурсивної практики, що виступає умовою його становлення як ідеології державотворення в сучасній Україні.

В умовах того «ідеологічного вакууму», який прийшов на зміну тотальній ідеологізації суспільного життя, монополії та догматизації єдиної вірної теорії, а згодом її запереченню в ідеологічному хаосі та плюралізмі, сьогодні все чіткішою і нагальною постає потреба пошуку ідейної платформи для побуди траєкторії, стратегії та тактики модернізації української держави, яка б відповідала національним інтересам останньої, а не лише інтересам її західним чи східним партнерам. Беручи до уваги погляд на ідеологію як на конститутивний інструмент та смислотворчу форму раціоналізації суспільного життя, на початку ХХІ століття загострилася соціальна необхідність у науково-обґрунтованій та інтегративно-творчій ідейній парадигмі, яка б враховувала світову практику та була адаптованою до наших українських реалій. Чимала кількість вчених і політиків сьогодні звертається до досвіду консерватизму, вбачаючи у ньому ідеологічну

альтернативу наявним ідеям, яка здатна об'єднати роз'єднані соціальні елементи в єдиний життєздатний організм, досягнувши, при цьому, гармонійного балансу між традиційною та інноваційною складовою.

Аналіз традиції українського консерватизму, який у повній мірі володіє статусом самостійної та автентичної національним традиціям ідеології, коли ми ведемо мову про формування цілісної концепції суспільно-політичного розвитку, передбачає важливі кроки. Це, по-перше, інтегративне бачення, в межах якого тісно та продуктивно об'єднані стиль мислення (консервативний світогляд), політична доктрина й дискурсивна практика (ідеологія виражається не лише в текстах традиційно-політичних, адже, як переконливо довів М. Фріден¹, політичним ідеям властиво формуватися у кластери, які породжені не стільки «залізною» логікою філософських аргументів, скільки конкретним збігом обставин, що робить релевантними певні поєднання та інтерпретації базових ідей «політичного конструкту»). А, по-друге, і з цього бачення, закономірно впливає міждисциплінарний характер дослідження цієї традиції, що базується на комплексній єдності та співпраці соціологічного, соціально-філософського, історичного, політологічного та наукознавчого видів знання, що акумулює різні методи аналізу, об'єднуючи їх навколо спільної мети.

Цією метою виявляється систематизація та структурування ідейно-політичного каркасу у зв'язку з консолідацією консервативно-ідеологічного ядра на шляху подолання системної кризи сучасного українського суспільства. Відштовхуючись від цього, спробуємо розкрити основні підходи та методи аналізу українського консерватизму.

Неодноразово підкреслюючи комплексність дослідження українського консерватизму, ми тим самим виражаємо сподівання на всебічність і глибину осмислення його феномену на основі синтезу низки методів. У комплексному підході подається інструментарій розкриття сенсу та значення консервативної традиції як багатогранного феномену, включаючи не лише його політичні аспекти, але й соціокультурні механізми реалізації в межах політичної практики. При цьому, варто відмітити, що кожен метод, який реалізується в контексті міждисциплінарного підходу, має свою самостійну гносеологічну цінність.

Звертаючись до соціологічного та соціально-філософського блоку, ми помічаємо, що тут українська консервативна ідеологія, у тісній співпраці з політологічним аналізом, повинна бути представлена як складний соціальний феномен. Для цього, варто звернути увагу в межах соціально-психологічного (етнопсихологічного) аналізу на виявлення характеру психологічних основ консервативної ідеології, дослідити її на актуалізованому рівні, адже багато у чому консервативне ідеологічне ядро українців залежить від психології цього етносу, від етнічної та національної свідомості. Застосування цього методу необхідне для акультурації, міжетнічної поєднаності в сенсі адекватності етнонаціональної та консервативної матриць.

Інше питання в межах цього блоку – осмислення філософського пласту українського консерватизму, в межах якого, зокрема, знаходять вирішення питання онтології, аксіології, філософської антропології, політичної філософії, і є метою соціально-філософського аналізу. Наприклад, онтологічні засади консерватизму базуються на філософському обґрунтуванні цінностей сталих світобудови та життєсвіту, у зв'язку з визнанням природності та необхідності еволюційних змін. Український консервативний світогляд та національний характер є прямим відображенням культурних архетипів, що утворюють етичне ядро українського буття як сакрально-ірраціональної дійсності, яке перебуває у своїй органічній цілісності. Основні начала (традиції, цінності та інститути) як елементи цієї цілісності по можливості повинні зберігатися, а якщо і змінюватися, то без особливих потрясінь. А звідси й критика людського розуму в українському консерватизмі, який не всесильний, а тому не в змозі одразу змінити весь світ.

Поряд з цивілізаційним та аксіологічним підходами, які впливають з соціально-філософського аналізу, ще слід відмітити ідейно-змістовний, який відштовхується від цивілізаційної місії української нації й базових цінностей, що впливають з культурного ядра та етнопсихологічного складу українського народу, звертає увагу на сутність консервативної ідеології останнього, втілену в наступних рисах: органічність, анти(ір)раціональність, просторовість замість темпоральності, історизм і традиціоналізм, елітаризм і позитивна свобода, стабільність і спадкоємність, яка напряду впливає з історизму тощо. Більш того, у якості змістовного наповнення ідео-

логії українського консерватизму розглядається психологічний комплекс, стиль мислення, що протистоїть прогресивному радикалізму, як певна парадигма політичного мислення та дії. Це вказує на зв'язок ідейно-змістовного та етнопсихологічного підходів, про що зазначає Е. Абелінскас, маніфестуючи, що «консерватизм як політична ідеологія та політична дія являє собою лише одну з маніфестацій консервативного світоглядного стиля, актуалізованого сучасною культурною кризою»².

На перетині соціологічного та наукознавчого блоків знаходиться той таки структурно-функціональний аналіз, застосування якого дає можливість визначити роль та місце консервативної політичної ідеології в політичній системі сучасного українського суспільства, розкрити певні закономірності її становлення, взаємодії з іншими ідеологіями, створює фундамент для всебічного аналізу окремих структурних елементів українського консерватизму, виявляючи при цьому їхню сутність, специфіку, функції, особливості розвитку в контексті розвитку ідеології як системного утворення, так і інших суспільних, і зокрема державотворчих і етнонаціональних, процесів. Якщо звернути увагу окремо на структурно-функціональний метод у інтерпретації Т. Парсонса, то ми отримуємо розгляд політичного процесу як певної цілісності, що володіє складною структурою, кожен елемент якої має певне значення і виконує специфічні функції. Він дозволяє досліджувати взаємодію різних інститутів і сил у політичному процесі, наприклад, взаємний вплив держави на консервативні сили і, навпаки, вплив консерваторів на державну політику. Останній в сучасній Україні, на жаль, є мінімальним і не визначальним для державної політики.

Якщо вже говорити про наукознавчі методи, які можна застосувати до дослідження української консервативної ідеології, то окрім згаданих ще варто звернути увагу на принцип об'єктивності, сутність якого визначається тим, настільки повно та всебічно проаналізовані політико-правові ідеї українських консерваторів (походження влади, форма державного правління, закон та свобода, революція та еволюція, політичні та громадянські права) і наскільки ґрунтовно представлений весь спектр напрямків українського консерватизму, їхні ідеологічні вектори. Також, поряд з структурно-функціональним методом, до наукознавчої групи також слід

віднести системний (принцип холізму), застосування якого дозволяє розглянути політичну ідеологічну українського консерватизму як певну цілісність, що складається з сукупності елементів, які знаходяться між собою у відношеннях та взаємозв'язках. Власне, якщо вже оперувати терміном «система», то слід відмітити, що він заперечує соціальний атомізм, а буття, при цьому, постає як нерозкладне ціле, суспільство як живий організм, що живиться українськими традиціями та вірою в Божу підтримку. Це вказує на вагомість застосування конкретно-універсального аналізу до української реальності як органічної цілісності, що вказує на унікальність та автономність українського суспільства, яка можлива завдяки самобутності національної культури. Продуктивність такого аналізу можна помітити на прикладі застосування до дослідження роботи «Універсалізм в хліборобській ідеології» (1926) В. Липинського.

Аналіз історичного блоку міждисциплінарної методології варто почати з принципу історизму, під егідою якого можливий погляд на український консерватизм як на ідеологічний та соціально-політичний феномен, що має давню історію та знаходиться у процесі тривалої ідейно-політичної еволюції в контексті тих завдань, які виникають перед Україною. Відповідно до цього принципу застосуються, по-перше, історико-генетичний метод, що дозволяє виявити процес зародження та формування консервативних ідей та поглядів в конкретно-історичних умовах, розкриття логіку їх становлення та розвитку, через визначення їх історичних і теоретичних джерел, соціокультурних детермінант і філософсько-світоглядних підстав; по-друге, компаративний метод, на підставі якого проводиться порівняльний аналіз ідей, поглядів і концепцій окремих консервативних авторів та організацій (наприклад, поглядів таких відомих класиків як В. Липинського та В. Кучабського, чи програм Народного Руху України та Української Християнсько-демократичної партії); по-третє, метод реконструкції, ефективність якого полягає у можливості вибудувати та зібрати розкидані ідеї, погляди та теоретичні положення, які містяться у працях різних авторів (чи одного, як-от, реконструкція консервативного ядра у праці М. Сціборського «Націократія»), у документах і матеріалах політичних партій та рухів, в цілісній політично-ідеологічній концепції, а також напрямки в межах української консервативної ідеологічної традиції.

Політологічний аналіз українського консерватизму, його ідеологічного компоненту, окрім зазначених системного, структурно-функціонального, соціологічного методів тощо, які теж залучаються до його методологічного арсеналу, передбачає застосування нормативно-ціннісного методу. Згідно з останнім, піддаються оцінці політичні ідеї, положення та гасла на предмет їх відповідності культурному консерватизму української нації, у складі якого можна виокремити міфи про спільних предків та єдине походження, зв'язок з рідним краєм як конкретною територією, національний характер, традиційна релігія, культура, мова, спільна історична пам'ять та національна солідарність, тобто ті сутнісні ознаки, що складають зміст українського традиціоналізму³. По-суті, якщо відштовхуватися від цього методу, то ми отримуємо досвід політичної аксіології українського консерватизму, в межах якої найвищими цінностями є ті, що органічно виникають з накопиченого українською нацією досвіду свого історичного самоствердження, а саме, віра в Бога, тісний і гармонійний зв'язок з природою та землею-годувальницею, праця, приватна власність, конкретно-позитивна свобода, що знаходиться в основі позитивного права, національна самоповага тощо.

Окреме, не менш вагоме значення, має етнополітологічний метод, що, будучи пов'язаним з біогеодетермінізмом та етнодержавознавчим підходом, дозволяє поглянути на світоглядно-культурне консервативне ядро українців як на той етнопонаціональний синтез, що виявляється державотворчим чинником і змістовним наповненням національної свідомості та української ідеї, сутність якої полягає у побудові національної, демократичної, соціальної, правової та духовно-розвинутої держави. Врахування в контексті біогеодетерміністського методу поняття «біогенна самодостатність етнопонаціональної спільноти»⁴, дає змогу з етнополітологічної точки зору обґрунтувати процес націотворення як державотворчий процес, що протікає в етнопонаціональних і консервативних формах, які відповідають закономірності збереження традиційних цінностей і морально-правових засад українського суспільства. Для того, щоб ідеологія в Україні не була чужою, незбалансованою та розкиданою на часто суперечливі ідеологеми, вона має ґрунтуватися, відштовхуючись від вищезазначеної самодостатності, на синтезі здорової етнократії та національної держави.

Поряд з ціннісно-нормативним одним із важливих методів у політології є саме інституційний, який, в межах дослідження консервативного контексту, сприяє вивченню політичних інститутів в історичному та сучасному аспектах (чи то новітні державні та недержавні інституції, політичні партії, чи відомий Інститут гетьманства, який займав важливе місце у політичній системі Козацько-гетьманської держави). Застосування цього методу, дозволяє розкрити не лише рівень консервативного потенціалу окремої інституції, наскільки її буття та діяльність відповідають (чи відповідали) українським консервативним інтересам, але й доповнити сучасний образ цієї ідеології, що прагне примирити свої постулати з історичними традиціями, виробити оптимальні та національні варіанти рішення нагальних соціальних проблем, підкреслити вагомість того потенціалу динамічного розвитку, який міститься у консервативній моделі, що завжди здійснюється у національно-історичному контексті та за сприяння та домінування ідей спадковості, збереження та захисту інваріантного пласту національних традицій та цінностей.

Підсумовуючи, хотілося б відмітити декілька моментів. По-перше, ситуація з наявною дискретністю та розбалансованістю консервативно-ідеологічного поля нашої країни на сучасному етапі його конституювання, напряду пов'язана не лише з відсутністю розуміння продуктивного синтезу консервативного стилю мислення, ідейно-теоретичного базису і дискурсивної практики, але й з браком комплексної та міждисциплінарної методології дослідження українського консерватизму. По-друге, актуалізація методології зазначеного характеру, що базується на співпраці соціологічного та соціально-філософського, історичного, наукознавчого та політологічного видів знання, не тільки сприяє встановленню вищевказаного синтезу, але також забезпечує необхідний світоглядний та теоретичний фундамент для консолідації консервативної ідеології в масштабу та серйозну політичну силу, що матиме суттєвий вплив на сучасний український політичний процес. І, по-третє, в контексті міждисциплінарності консервативного дискурсу можна виділити такі методи – методи соціально-психологічного та етнопсихологічного аналізу, системний та структурно-функціональний аналіз, принципи об'єктивності, холізму та історизму, історико-генетичний,

компаративний, конкретно-універсального аналізу та метод реконструкції, нормативно-ціннісний, етнополітологічний та інституційний методи.

1. *Freeden M.* Ideologies and political theory: a conceptual approach. Oxford: Clarendon Press, 1996. 592 p. 2. *Абелинскас Э.Ю.* Консерватизм как мировоззренческий стиль эпохи постмодерна: авторф. дисс. ... канд. полит. наук: 09.00.10; Урал. отд. ин-та филос. и права РАН. Екатеринбург, 1997. С.19. 3. *Абизова Л.* Традиціоналізм українського суспільства: збереження національної ідентичності чи консервування минулого? // Українознавчий альманах. 2011. Вип. 5. С. 51-53. 4. *Кресіна І.* Евристичні можливості біогеодетермінізму // Політологічний менеджмент. 2003. №3. С. 34.

Pecheranskyi Igor. Interdisciplinary nature of ukrainian conservative ideology research

In the article is underlined the relevance of complex analysis of the Ukrainian conservatism like the ideological style, theoretical concept and discursive practice, because the experience of the last ten years clearly demonstrated that the modern Ukrainian conservative ideology absolutely failed to consolidate, to form clearly frames of the own face, to determine in their main directions, and in fact, to take shape in the well-established ideological system as a whole. Conservative ideology couldn't become the serious political force which could influence on the modern political process in Ukraine. Last but not least, due to a lack of experience in understanding the complex traditions of the Ukrainian conservatism, where the author accented the attention on the studying the interdisciplinary nature of it. This methodology is based on the synthesis of (a) sociological and socio-philosophical (b) historical, (c) and political science and (d) scientific.

In the conditions of "ideological vacuum" which changed the total ideology of social life, monopoly and made some dogmas of the only one right theory, and later its denial in the ideological chaos and pluralism, nowadays more clearly urgent need become the necessity of finding the ideological platform for building trajectory, strategy and tactics of the modernization of the Ukrainian state, which would meet the national interests of the latter, and not just the interests of the Western or the Eastern partners. Taking to the attention the view on the ideology like the constitutional instrument and content form of rationalization of public life, at the beginning of the XXI century the social necessity had been exacerbated in the scientific-based and integrative-creative ideological paradigm which accepted the world experience and would be adapted to our Ukrainian realities. Today great number of scientists and politicians turn to the conservatism experience, looking there the ideological alternative the present-day ideas which can connect fragmented social elements in one vital organism reaching the harmonic balance between traditional and innovative components.

The author underlines the complex of the investigation of the Ukrainian conservatism expressing the hope on the comprehensiveness and depth of his under-

standing of the phenomenon based on the synthesis of a number of methods. At the complex approach is given the instrument of opening the meaning and significance of the conservative tradition as a multifaceted phenomenon, including not only the political aspects but also socio-cultural mechanisms of realization in the borders of the political practice. However, it should be noted that each method is implemented in the context of an interdisciplinary approach, has its own independent epistemological value.

The updating of interdisciplinary methodology, based on cooperation of sociological and socio-philosophical, historical, scientific and political kinds of knowledge not only helps to install the abovementioned synthesis and also for providing the necessary ideological and the theoretical foundation for the consolidation of conservative ideology in large-scale and serious political force, which will have a significant impact on the current Ukrainian political process. In the context of multidisciplinary conservative discourse is possible to point out such methods like method of the social-psychological and etnopsychological analysis, systematical and structural-functional analysis, the principle of objectiveness, holism and historicism, historical –genetic, comparative, concrete-universal analysis and the method of reconstruction, normative valuable, etnopolitological and institutional methods.

Key words: Ukrainian conservative ideology, complex approach, interdisciplinary methodology, principle of holism, etnopolitological and social-philosophical analysis.

УДК:327

I. О. КОСТИРЯ

«ARCANE IMPERII» В СИСТЕМІ ПОЛІТИЧНИХ НАРРАТИВІВ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ

Для картезіанської науки про суспільство point fixe стає соліпсисти́ській розум, який з успіхом «приручає конти́нгентність» (taming contingency), вносячи за дужки історичний вимір людського стану. Результатом виявляється деци́зіонізм і неможливість комунікації між сувереном і керованими. Альтернативна модель громадянської науки пропонується в «Новій науці». Такий її статус дозволяє повернути в міркування про суспільство і природну соціальність, і комунікацію, історію, політику. Теорема природної розсудливості (prudential theorems) виступають у Т. Гоббса корелятом «плазматичної соціальності»; ясн і чіткі ідеї entia moralia у Пуфендорфа стають гарантією природної соціальності; механізм індукції і беконіанської категорії факту стають підставою соціальності у прихильників «комерційного республіканізму»; нарешті, у П.М. Дорія способом збереження громадського